

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 232/05-14

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 27. septembra 2005 predbežne prerokoval sťažnosť J. M., toho času vo väzbe, ktorou namietal porušenie čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2, čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky a základných práv podľa čl. 17 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 3 T 96/04, a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť J. M. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 2. augusta 2005 doručená sťažnosť J. M. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namietal porušenie čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 a čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základných práv podľa čl. 17 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 ústavy postupom Okresného súdu Žilina (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 3 T 96/04.

Zo sťažnosti vyplýva, že prokurátor Okresnej prokuratúry Žilina (ďalej len „okresný prokurátor“) podal proti sťažovateľovi 12. júla 2004 obžalobu pre trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 215 ods. 1 písm. a) Trestného zákona (ďalej len „Tr. zák.“) a trestný čin znásilnenia podľa § 241 ods. 1 a ods. 2 písm. c) Tr. zák.

Sťažovateľ ďalej uviedol, že *„Dňa 22. júna 2005 podal na príslušný súd, ktorý rozhoduje v jeho trestnej veci, (...) písomne námietku zaujatosti podľa § 30 ods. 1 ods. 4 Tr. por., ktorú patrične odôvodnil. Dňa 27. júna 2005 (...) opäť podal na príslušný súd, ktorý rozhoduje v jeho trestnej veci, písomne námietku zaujatosti podľa § 30 ods. 1 ods. 4 Tr. por., ktorú patrične odôvodnil. Dňa 14. júla 2005 prebehlo na Okresnom súde v Žiline odročené hlavné pojednávanie podľa § 219 ods. 2 Tr. por. vo veci sťažovateľa pod sp. zn. 3 T 96/04 bez toho, aby bolo rozhodnuté dotknutými orgánmi (§ 30 ods. 1 Tr. por.) rozhodnuté o námietke zaujatosti podľa § 31 ods. 3 Tr. por. Nakoľko sťažovateľ má zato, že nerozhodnutím o námietkach zaujatosti dotknutými orgánmi – senátom Okresného súdu v Žiline podľa ustanovení § 31 Tr. por. jeho základné práva a slobody garantované mu Ústavou Slovenskej republiky a Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd boli porušené“*, obrátil sa so sťažnosťou podľa čl. 127 ods. 1 ústavy na ústavný súd.

Namietané porušenie uvedených článkov ústavy a označených základných práv vidí sťažovateľ v tom, že: *„... mu bolo upreté právo na nezávislý a nestranný súd (...).“*

Sťažovateľ tvrdí, že *„... nemá možnosť v terajšom štádiu jeho trestného konania na opravný prostriedok, ktorý by využil na nápravu svojich ľudských práv a slobôd zaručených mu Ústavou Slovenskej republiky, ktoré mu boli porušené konaním Okresného súdu v Žiline, obracia sa preto na ústavný súd, aby rozhodol o porušení jeho základných ľudských práv a slobôd zaručených Ústavou Slovenskej republiky“*.

Osobitnými podaniami doručenými ústavnému súdu zároveň so sťažnosťou sťažovateľ požiadal, aby mu bol v ústavnoprávnom konaní o jeho sťažnosti ustanovený zástupca z radov advokátov, a súčasne sa domáhal, aby ústavný súd podľa § 52 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu

Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) dočasným opatrením rozhodol, že „... vo veci vedenej na Okresnom súde v Žiline pod sp. zn. 3 T 96/04 (...) pozastavuje vykonávanie úkonov trestného konania (...) do právoplatného rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky...“.

Sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd v konaní o jeho sťažnosti vo veci samej rozhodol týmto nálezom:

„1. Základné právo sťažovateľa J. M. zakotvené v čl. 17 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky bolo porušené konaním Okresného súdu v Žiline v spojitosti s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 a čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Základné právo sťažovateľa J. M. zakotvené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky bolo porušené konaním Okresného súdu v Žiline v spojitosti s čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 a čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky.

3. Ústavný súd Slovenskej republiky vracia vec sťažovateľa do stavu pred porušením jeho základných ľudských práv Okresným súdom v Žiline, ktoré mu garantuje Ústava Slovenskej republiky.

4. Ústavný súd Slovenskej republiky priznáva sťažovateľovi J. M. právo na primerané finančné zadosťučinenie podľa čl. 46 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky v sume päť miliónov slovenských korún; 5 000 000,- Sk, ktoré je povinný vyplatiť Okresný súd v Žiline do dvoch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky. (...)“

II.

Ústavný súd podľa čl. 127 ods. 1 ústavy rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Pri predbežnom prerokovaní každej sťažnosti ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jej prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia sťažnosti vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, sťažnosti, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné sťažnosti alebo sťažnosti podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj sťažnosti podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj sťažnosť, ktorá je zjavne neopodstatnená.

1. K namietanému porušeniu základného práva sťažovateľa podľa čl. 17 ods. 2 ústavy

Podľa čl. 17 ods. 2 ústavy prvej vety ústavy nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Článok 17 ods. 2 ústavy upravuje ústavnoprosesný princíp uplatňujúci sa pri obmedzovaní osobnej slobody ako základnej hodnoty v demokratickom a právnom štáte. K obmedzeniu osobnej slobody podľa citovaného článku môže dôjsť len z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Takýmto dôvodom je aj väzba obvineného, ktorá je zabezpečovacím prostriedkom slúžiacim výnimočne na zaistenie osoby obvineného na účely trestného stíhania, ktorej základným cieľom je to, aby neprítomnosť osoby obvineného nezmarila cieľ trestného konania vyjadrený v § 1 ods. 1 Trestného poriadku (ďalej aj „Tr. por.“).

Zákonom, ktorý ustanovuje predpoklady na uplatnenie tohto ústavnoprosesného princípu, je Trestný poriadok [zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov]. Podľa tohto zákona a súčasne aj podľa čl. 142 ods. 1 ústavy sú týmto ústavnoprosesným princípom viazané v celom rozsahu všeobecné

súdy vykonávajúce trestnoprávnu jurisdikciu vrátane rozhodovania o väzbe obvinených osôb.

Ak ústava zveruje ochranu základných práv a slobôd občanov Slovenskej republiky všeobecným súdom Slovenskej republiky, ústavný súd nemôže o týchto právach a slobodách sám konať a rozhodovať. Ústavný súd nie je oprávnený uskutočňovať konanie podľa Trestného poriadku, ktoré je zákonom zverené do právomoci všeobecných súdov (I. ÚS 36/96).

Ústavný súd zastáva názor, že takto vyjadrený princíp subsidiarity nachádza uplatnenie na základe priameho použitia ústavnej normy (čl. 127 ods. 1 ústavy) aj pri posudzovaní právomoci ústavného súdu pri prejednávaní sťažností, ktorými sa namieta porušenie ústavnoprocésneho princípu vyjadreného v čl. 17 ods. 2 ústavy.

Uplatnenie právomoci ústavného súdu prichádza do úvahy len vtedy, ak sťažovateľ namieta porušenie tohto ústavnoprocésneho princípu. Porušenie základného práva podľa čl. 17 ods. 2 ústavy sa musí vzťahovať na to, že obvineného možno vziať do väzby iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu, pričom niektorý z týchto ústavných prvkov uvedeného princípu pri uvalení väzby chýbal alebo sa nepoužil, prípadne sa použil v rozsahu prevyšujúcom zákonom dovolený rozsah, napríklad obvinený by bol vo väzbe nad čas dovolený zákonom bez rozhodnutia súdu o predĺžení väzby alebo bez osvedčenia konkrétnych skutkových okolností.

Z uvedeného vyplýva, že právomoc ústavného súdu vo vzťahu k rozhodovaniu všeobecných súdov vo väzobných veciach je daná len na preskúmanie dôvodu a spôsobu obmedzenia osobnej slobody, t. j. či:

- proti osobe, ktorá sa berie do väzby, bolo vznesené obvinenie,
- rozhodnutie o väzbe sa odôvodnilo aj skutkovými okolnosťami,
- o väzbe rozhodol súd,

- obvinený bol vzatý do väzby pre konkrétne skutočnosti, ktoré odôvodňujú obavu vyjadrenú v § 67 ods. 1 písm. a) až c) Tr. por., alebo okolnosti uvedené v odseku 2 a 3 tohto ustanovenia, a

- osoba bola vzatá a držaná vo väzbe len na čas dovolený zákonom, resp. konkrétnym rozhodnutím väzobného súdu o predĺžení väzby.

Sťažovateľ nevytýkal okresnému súdu porušenie niektorého z uvedených komponentov základného práva podľa čl. 17 ods. 2 ústavy a argumentácia uvedená v jeho sťažnosti sa týka len okolností, ktoré nemajú význam z hľadiska citovaného článku ústavy, resp. neindikujú žiadnu príčinnú súvislosť medzi postupom okresného súdu a označeným základným právom.

Preto bolo potrebné jeho sťažnosť v tejto časti odmietnuť už po predbežnom prerokovaní pre nedostatok právomoci ústavného súdu (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde). Súčasne ústavný súd poznamenáva, že právomoc ústavného súdu v žiadnom prípade nezakladá len tvrdenie o tom, že všeobecný súd vo väzobnom konaní pri vzatí sťažovateľa do väzby nechránil tieto základné práva v súlade s predstavou obvineného (sťažovateľa).

V tejto spojitosti ústavný súd ešte pripomína, že podľa § 20 ods. 1 zákona o ústavnom súde návrh na začatie konania sa ústavnému súdu podáva písomne. Návrh musí obsahovať, akej veci sa týka, kto ho podáva, prípadne proti komu návrh smeruje, akého rozhodnutia sa navrhovateľ domáha, odôvodnenie návrhu a navrhované dôkazy. Sťažnosť v tomto konaní nemá také odôvodnenie, ktoré spĺňa uvedenú náležitosť v rozsahu potrebnom na to, aby bolo možné vôbec uvažovať o prijatí takej sťažnosti na ďalšie konanie. Preto ju bolo možné odmietnuť aj pre nedostatok zákonom predpísaných náležitostí, ku ktorým by v posudzovanom prípade patrili námietky porušenia obsahu ústavnoprosných princípov garantovaných v čl. 17 ods. 2 ústavy s uvedením konkrétnych dôvodov a dôkazov.

2. K namietanému porušeniu základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý má právo domáhať sa zákonom ustanoveným spôsobom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde (...).

Vychádzajúc z obsahu sťažnosti namieta sťažovateľ porušenie označeného článku ústavy z toho dôvodu, že „... Dňa 22. júna 2005 podal na príslušný súd, ktorý rozhoduje v jeho trestnej veci (...) písomne námietku zaujatosti podľa § 30 ods. 1 ods. 4 Tr. por., ktorú patrične odôvodnil. Dňa 27. júna 2005, sťažovateľ opäť podal na príslušný súd, ktorý rozhoduje v jeho trestnej veci, písomne námietku zaujatosti podľa § 30 ods. 1 ods. 4 Tr. por., ktorú patrične odôvodnil. Dňa 14. júla 2005, prebehlo na Okresnom súde v Žiline odročené hlavné pojednávanie podľa § 219 ods. 2 Tr. por. vo veci sťažovateľa pod sp. zn. 3 T 96/04 bez toho, aby bolo rozhodnuté dotknutými orgánmi (...) o námietke zaujatosti podľa § 31 ods. 3 Tr. por.“.

Z vyžiadaného súvisiaceho spisu okresného súdu ústavný súd zistil, že sťažovateľ podaním doručeným okresnému súdu z 22. júna 2005 s odvolaním sa na ustanovenie § 30 ods. 1 a 4 Tr. por. vzniesol námietku zaujatosti voči prísediacemu členovi senátu rozhodujúceho v jeho trestnej veci Bc. J. E., čo odôvodnil tým, že menovaný nie je zákonným sudcom.

V ďalšom podaní z 27. júna 2005, označenom ako „*Námietka zaujatosti*“ sťažovateľ uviedol, že vznáša „*námietku zaujatosti voči senátu Okresného súdu v Žiline, ktorý rozhoduje v trestnej veci mňa obžalovaného pod sp. zn. 3 T 96/04 v zložení predseda senátu JUDr. B. L., prísediaci sudcovia Bc. J. E. a M. G., nakoľko vo verejnosti je vyvolaná pochybnosť o ich nezaujatosti k prejednávanej veci a mojej osobe*“.

Zo zápisnice o hlavnom pojednávaní konanom na okresnom súde v trestnej veci sp. zn. 3 T 96/04 proti sťažovateľovi 14. júla 2005 ústavný súd ďalej zistil, že na tomto hlavnom pojednávaní podal sťažovateľ do zápisnice námietku zaujatosti proti celému senátu

rozhodujúcemu v predmetnej veci tvrdiac, „... že senát je v nesprávnom zložení, Bc. E. nie je mojím zákonným sudcom, súd bezdôvodne odmieta rozhodnúť o mojej žiadosti o prepustenie z väzby v zmysle príslušných ustanovení Tr. por.“.

Z citovanej zápisnice ďalej vyplýva, že „Senát OS v Žiline podľa § 31 ods. 7 Tr. por. s poukázaním na uznesenie KS v Žiline zo dňa 12. 7. 2005 sp. zn. 1 Tos 114/05 rozhodol, že o námietke zaujatosti obžalovaného nebude konať, pretože sa zakladá na tých istých dôvodoch, pre ktoré už raz bolo o takejto námietke rozhodnuté“.

Podľa odôvodnenia uznesenia Krajského súdu v Žiline sp. zn. 1 Tos 114/05 z 12. júla 2005, ktorým bola zamietnutá sťažnosť sťažovateľa proti uzneseniu okresného súdu sp. zn. 3 T 96/04 z 2. júna 2005 (o nevyklúčení predsedu senátu a prísediacich z vykonávania úkonov trestného konania v trestnej veci sťažovateľa), „Pomerom orgánu činného v trestnom konaní k osobám uvedeným v § 30 ods. 1 Tr. por. sa rozumie vzťah tohto orgánu k niektorej z uvedených osôb, ktorý môže vyvolať vo verejnosti pochybnosti o jeho nezaujatosti práve pre tento vzťah, ktorý prípadne existuje aj mimo rámec konania. Takýto vzťah môže spočívať najmä v príbuzenskom a rodinnom pomere úradnej osoby k niektorej z osôb uvedených v § 30 ods. 1 Tr. por., ďalej môže ísť o úzke priateľstvo či kamarátstvo, resp. negatívny vzťah. Pomerom k prejednávanej veci treba rozumieť určitú zainteresovanosť orgánu činného v trestnom konaní na skutku, ktorá má konkrétnu podobu a osobný charakter, aby bola dostatočným dôvodom pre vznik pochybností o schopnosti sudcu pristupovať k veci a k úkonom, ktoré sa jej týkajú, objektívne. Táto môže napríklad spočívať v tom, že orgán činný v trestnom konaní, resp. jeho príbuzný, rodinný príslušník, osoba mu blízka a podobne boli činom poškodení, eventuálne orgán trestného konania bol svedkom skutku, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, a podobne. Z konštatovaného vyplýva, že u predsedu senátu JUDr. B. L. a prísediacich Bc. J. E. a M. G. nie sú dôvody na ich vylúčenie z vykonávania úkonov v predmetnej veci. K námietke, že vo veci ako prísediaci nekoná zákonný sudca Bc. J. E., krajský súd uvádza nasledovné. V rozvrhu práce okresného súdu nie je upravený postup, akým sú na jednotlivé konania pridelovaní prísediaci. Vychádza sa z praxe, že sudcovia určujú prísediacich podľa poradia. Z ustanovení Trestného poriadku vyplýva, že v prípade konania neverejného zasadnutia môže sudca určiť

na rozhodovanie prísediacich podľa zoznamu, nemusia byť určení tí istí na konania v tej istej veci. Iná situácia nastáva pri konaní vo veci samej na hlavnom pojednávaní. V tomto prípade ak prísediaci začne konať vo veci samej, nesmie dôjsť k zmene v zložení senátu a ak by došlo k zmene v zložení senátu, vykonané úkony sa musia zopakovať. Tak je to aj v predmetnej veci. Nakoľko bolo zrušené rozhodnutie o nevyhlúčení senátu v zložení predsedu senátu JUDr. B. L. a prísediaci Bc. J. E. a M. G, úkony, ktoré boli vykonané, sa musia zopakovať. Vzhľadom na to, že vo veci koná senát v zložení, ako ho určil predseda senátu, nebolo potrebné ani rozhodovať o vylúčení alebo nevyhlúčení prísediaceho I. P.“.

Vo vzťahu k namietanému porušeniu čl. 46 ods. 1 ústavy postupom okresného súdu „nerozhodnutím o námietke zaujatosti, dotknutými orgánmi - senátom Okresného súdu v Žiline“ treba uviesť, že podľa platného zákonného stavu (§ 31 ods. 7 Tr. por.) o námietke zaujatosti procesnej strany, ktorá je založená na tých istých dôvodoch, pre ktoré už bolo o takej námietke rozhodnuté alebo ktorá nebola vznesená bezodkladne, sa nekoná.

Preto, pokiaľ sťažovateľ namieta, že okresný súd nerozhodnutím o jeho opakovaných námietkach zaujatosti porušil jeho základné právo na súdnu a inú právnu ochranu podľa § 46 ods. 1 ústavy, posúdil ústavný súd ním uvádzané argumenty ako okolnosti, v ktorých nejestvuje príčinná súvislosť medzi namietaným porušením jeho uvedeného základného práva a postupom okresného súdu v predmetnom konaní.

V zmysle ustálenej rozhodovacej činnosti ústavného súdu jedným z dôvodov odmietnutia sťažnosti je zjavná neopodstatnenosť, ktorú možno vysloviť, ak ústavný súd nezistí priamu príčinnú súvislosť medzi namietaným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sťažovateľ namieta – napr. rozhodnutia sp. zn. I. ÚS 93/97, I. ÚS 24/98, III. ÚS 243/04. Keďže ústavný súd dospel na základe uvedeného k záveru, že v okolnostiach danej veci ide o takýto prípad, odmietol sťažnosť v tejto časti ako zjavne neopodstatnenú.

Napokon treba uviesť, že obsah námietok, v ktorých sťažovateľ vidí porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, je takého charakteru, že ich môže namietať aj v odvolaní proti rozsudku okresného súdu vo veci samej.

Podľa ustanovenia čl. 127 ods. 1 ústavy právomoc ústavného súdu rozhodovať o sťažnostiach fyzických osôb namietajúcich porušenie základných práv alebo slobôd je iba subsidiárna, lebo je daná iba vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Zo súvisiaceho spisu vyplýva, že okresný súd rozsudkom sp. zn. 3 T 96/04 z 30. augusta 2005 uznal sťažovateľa za vinného z trestných činov uvedených v obžalobe okresnej prokuratúry, za čo ho odsúdil na úhrnný trest odňatia slobody vo výmere 10 a pol roka. To znamená, že o ochrane základného práva, ktorého porušenie sťažovateľ namieta, je príslušný rozhodnúť krajský súd ako odvolací súd v odvolacom konaní proti rozsudku prvostupňového súdu vo veci samej. Vzhľadom na túto skutočnosť nie je, pokiaľ ide o uvedenú časť sťažnosti, daná ani právomoc ústavného súdu (napr. I. ÚS 167/03, I. ÚS 39/04).

Z uvedených dôvodov ústavný súd už nepovažoval za potrebné zaoberať sa osobitne namietaným porušením čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 ústavy, keďže tieto ustanovenia sú spravidla porušené iba za predpokladu, že ústavný súd vysloví porušenie niektorého základného práva alebo slobody podľa druhej hlavy druhého oddielu ústavy (resp. podľa kvalifikovanej medzinárodnej zmluvy), ako ani porušením čl. 152 ods. 4 ústavy, ktorý neobsahuje žiadne základné právo alebo slobodu.

Pre odmietnutie sťažnosti ako celku už ústavný súd taktiež nerozhodoval o ďalších návrhoch uplatnených v sťažnosti ani o žiadosti sťažovateľa o ustanovenie právneho zástupcu v konaní o jeho sťažnosti.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. septembra 2005